

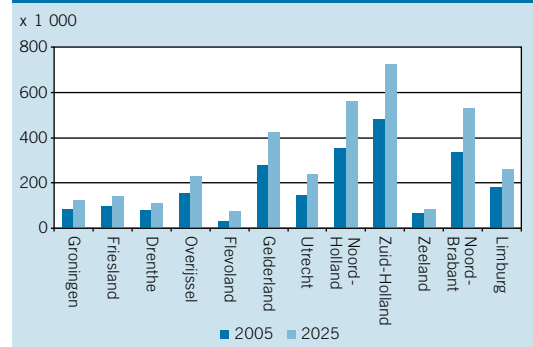
In 2025 Limburg de sterkst vergrijsde provincie

Nederland telt in 2005 2,3 miljoen personen van 65 jaar en ouder (veertien procent van de bevolking). In 2025 zal dit aantal zijn gegroeid naar 3,5 miljoen (21 procent). Zeeland is in 2005 de sterkst vergrijsde provincie, met zeventien procent 65-plussers, gevolgd door Limburg en Drenthe (zestien procent). In Flevoland is het aandeel ouderen negen procent. Vooral gezinnen in opbouw trokken naar de polder. Bovendien remmen de relatief hoge geboortecijfers er de vergrijzing. In de nabije toekomst zal het tempo van de vergrijzing toenemen doordat na 2010 de naoorlogse geboortegolf in de leeftijdsklasse van vijftien tot twintig jaar en ouder gaat instromen. In 2025 heeft Limburg naar verwachting het grootste aandeel 65-plussers (25 procent), gevolgd door Zeeland en Drenthe (23 procent). In Zeeland en Limburg ligt het groeitempo duidelijk lager dan nationaal: in 2025 zal het aantal 65-plussers in Zeeland slechts dertig procent hoger liggen dan nu en in Limburg rond 45 procent, tegen landelijk 55 procent meer 65-plussers in 2025. Flevoland blijft het minst vergrijsd, al stijgt het aandeel 65-plussers in de bevolking in 2025 tot zestien procent. In het verleden zijn vooral paren in de fase van gezinsvorming naar de jongste provincie getrokken en maar weinig ouderen. Deze paren schuiven in de toekomst langzaam maar zeker de leeftijdsklasse van vijftien tot twintig jaar en ouder binnen. Ook Utrecht heeft met negentien procent in 2025 een aandeel 65-plussers dat beduidend onder het landelijk niveau ligt.

Momenteel kent Nederland maar weinig personen van 65 jaar en ouder van niet-westerse herkomst (45 duizend). In 2025 zal dit aantal zijn gegroeid naar

175 duizend personen. Deze groei zal zich grotendeels voltrekken in Noord-Holland en Zuid-Holland. Voor Zuid-Holland wordt een groei van vijftienduizend in 2005 naar zestigduizend in 2025 verwacht, en voor Noord-Holland een groei van tienduizend naar 45 duizend. In de drie noordelijke provincies komen niet-westerse allochtone ouderen vrijwel niet voor. Ondanks een sterke relatieve groei blijven daar de aantallen in 2025 op rond drieduizend of lager steken.

Aantal personen van 65 jaar en ouder per provincie

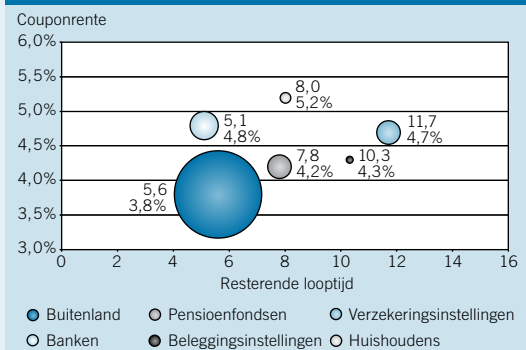


Monetaire Zaken

Langlopende staatsobligaties vooral in trek bij verzekeringsinstellingen

Het Agentschap van Financiën publiceert maandelijks het totaalbedrag aan Nederlands staatspapier dat is uitgegeven: eind juni 2006 bedroeg deze 220,1 miljard euro. Ruim negentig procent hiervan (199,3 miljard euro) betreft papier met een looptijd langer dan één jaar (Dutch State Loans, ofwel DSL's). De uitstaande stukken hebben een grote variatie in looptijd (van drie tot ruim dertig jaar). Houders van DSL's hebben dus de mogelijkheid te variëren met looptijd om zodoende een goede aansluiting te verkrijgen tussen hun vorderingen en verplichtingen. Met de nieuwe rapportages die De Nederlandsche Bank ontvangt van de pensioenfondsen, de verzekeringsinstellingen en de effectenbewaarbedrijven kan de hoogte van de resterende looptijd en de gemiddelde couponrente van het bezit aan Nederlandse staatsobligaties van de diverse sectoren bepaald worden. Volgens het Agentschap van Financiën ligt de gemiddelde resterende looptijd van de staatsobligaties op 6,3 jaar. Het grootste deel (85 procent) van het uitstaande bedrag loopt binnen tien jaar af. Met de introductie van de dertigjarige staatsobligatie in 1993 is destijds wel de mogelijkheid aan de belegger geboden om de looptijd van zijn bezit te verlengen. Het blijkt dat vooral verzekeringsinstellingen langlopende staatsobligaties hebben aangekocht: de resterende looptijd van het staatspapier in hun handen bedraagt 11,7 jaar. Dit komt hoofdzakelijk op het conto van de levensverzekeringsinstellingen (een resterende looptijd van dertien jaar). Gezien hun langlopende verplichtingen is het niet verwonderlijk dat zij naar een lange looptijd streven. Pensioenfondsen zijn minder actief geweest bij de aankoop van langlopend staatspapier (een resterende looptijd van 7,8 jaar). De overige sectoren met een fors pakket aan staatsobligaties (niet-ingezetenen en banken) zijn veel minder geïnteresseerd in de dertigjarige uitgifte. In bijgaande grafiek zijn de resterende looptijd en de couponrente van de pakketten staatspapier van de

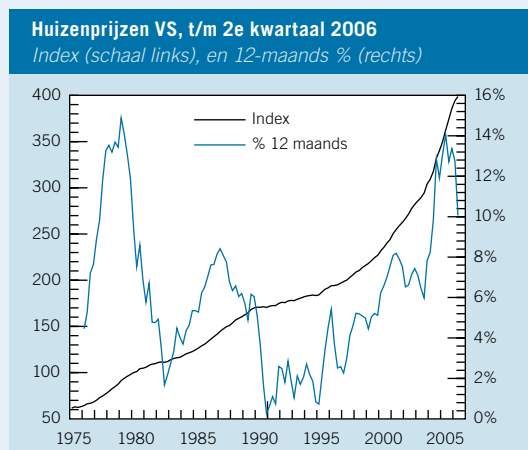
Houderschap Nederlands staatsobligaties: resterende looptijd en couponrente, juni 2006



verschillende sectoren weergegeven. De omvang van de cirkels geven de grootte van het pakket weer. In juni 2006 bedroeg de gemiddelde couponrente van DSL's 4,1 procent. Meer dan andere sectoren blijken de Nederlandse gezinshuishoudens aangetrokken te worden door de relatief hogere rentecoupons (gemiddeld 5,2 procent). Het buitenlandse bezit aan Nederlands staatspapier kenmerkt zich door een relatief lage resterende looptijd (5,6 jaar) en lage rentecoupons (3,8 procent). Een verklaring hiervoor kan zijn dat de buitenlandse partijen relatief weinig institutionele beleggers bevatten en daarom minder geïnteresseerd zijn in papier met een lange looptijd.

Wegebbend vermogenseffect VS

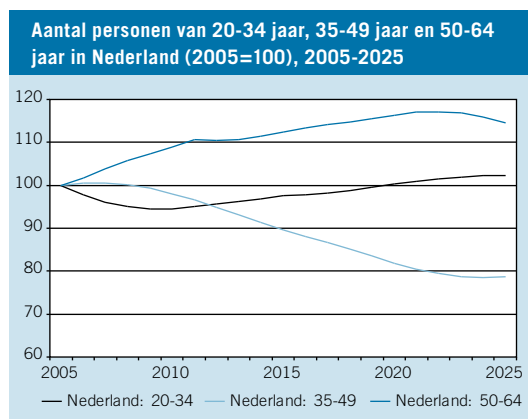
De forse stijging van de huizenprijzen in de afgelopen jaren heeft de Amerikaanse consument in staat gesteld de bestedingen flink op te voeren ondanks dat de reële loonontwikkeling sterk achterbleef. Hierdoor is de economische recessie die aan het begin van dit decennium intrad achteraf één van de



Bron: Office of Federal Housing Enterprise Oversight, VS

mildste uit de geschiedenis gebleken. De beleidsreactie van de Federal Reserve om de liquiditeitskraan wagenwijd open te zetten, de federal funds rate werd uiteindelijk verlaagd tot één procent, heeft zijn uitwerking niet gemist. Temeer daar ook de overige toonaangevende centrale banken een uitermate stimulerend monetair beleid voerden. De overvloedige mondiale liquiditeit heeft de kapitaalmarktrente fors omlaag gedruwd, waarvan een duidelijke stimulans op de huizenmarkt uitging. Consumenten maakten van deze toegenomen dynamiek gebruik – hiertoe mede in staat gesteld door de innovatieve Amerikaanse financiële markt – en sloten massaal hun hypotheek over. Daarnaast ontnam de huizenprijsstijging de spaarneiging van consumenten, waardoor de spaarquote voor het eerst sinds de jaren dertig weer negatief werd.

Inmiddels tekent zich echter een kentering af. Zoals de grafiek laat zien, stijgen de gemiddelde Amerikaanse huizenprijzen nog wel maar is er tegelijkertijd sprake van een scherpe afzwakking. Vergeleken met een jaar eerder stegen de huizenprijzen in het tweede kwartaal nog altijd met ruim tien procent, maar de kwartaal-op-kwartaal mutatie viel met meer dan één procentpunt terug tot slechts 1,17 procent, de geringste toename sinds december 1999. Deze vertraging is bovendien de scherpste sinds het ontstaan van de reeks in 1975. De (verdere) afkoeling van de huizenmarkt zal de consumptieve bestedingen van de Amerikaanse gezinshuishoudens en daarmee de economische groei onder druk kunnen zetten. Op de financiële markten heeft dit geleid tot een toegenomen verwachting dat de eerstvolgende rentestap van de Federal Reserve een verlaging zal zijn en een flinke daling van de kapitaalmarktrente.



De werkzame bevolking in 2025: minder middenleeftijden, meer oudere leeftijden

Tussen 2005 en 2025 zal de potentiële beroepsbevolking (20-64 jaar) afnemen met drie procent, van ongeveer tien miljoen personen in 2005, tot 9,7 miljoen in 2025. De ontwikkeling van het arbeidsaanbod verschilt echter sterk per provincie. In Flevoland zal het arbeidsaanbod de komende twintig jaar met ongeveer twintig procent stijgen, in Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland zal het vrijwel constant blijven. In Groningen, Friesland,

Drenthe en Noord-Brabant is sprake van een daling die iets sterker is dan de landelijke krimp. In Zeeland en vooral Limburg zal de krimp veel sterker zijn, zo'n tien en vijftien procent.

De potentiële beroepsbevolking verandert in de toekomst niet alleen van omvang maar ook van samenstelling naar leeftijd. Het aantal jongeren (van 20-34 jaar) zal vrijwel constant blijven, het aantal mensen op de middenleeftijden (35-49 jaar) zal fors dalen, met ongeveer twintig procent. Het aantal ouderen in de beroepsbevolking (50-64 jaar) zal met vijftien procent aanzienlijk stijgen.

In de meeste provincies liggen de stijging en de daling ongeveer in dezelfde orde van grootte. Flevoland en Limburg wijken duidelijk af. In Flevoland zal het aandeel ouderen in de potentiële beroepsbevolking aanzienlijk stijgen, met zestig procent. Dit komt omdat Flevoland momenteel weinig ouderen telt. In het verleden zijn veel gezinnen in de fase van gezinsvorming naar de polderprovincie getrokken, aangetrokken door het ruime aanbod van (goedkope) huur- en koopwoningen. In de toekomst zullen deze mensen geleidelijk in de hogere leeftijden instromen. Op de middenleeftijden zal het aantal mensen gaan dalen, maar minder sterk dan gemiddeld in Nederland, het aantal jongeren op de werkvloer zal in Flevoland met zo'n twintig procent stijgen. In Limburg zijn de ontwikkelingen geheel anders. De stijging van het aantal ouderen op werkzame leeftijden is minder sterk dan landelijk en de daling van het aantal personen op de middenleeftijden is veel sterker.

De analyse is gebaseerd op de regionale bevolkings- en alloctonenprognose 2005–2025 van het Ruimtelijk Planbureau en het Centraal Bureau van de Statistiek.